

УРБАНО НАСЛЕЂЕ ЦРНЕ ГОРЕ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА РАЗВОЈ ЦЕТИЊА

Аутор: Божидар Милић

Издавач: Орион арт, Београд

УВОДНА РЕЧ НА ПРОМОЦИЈИ

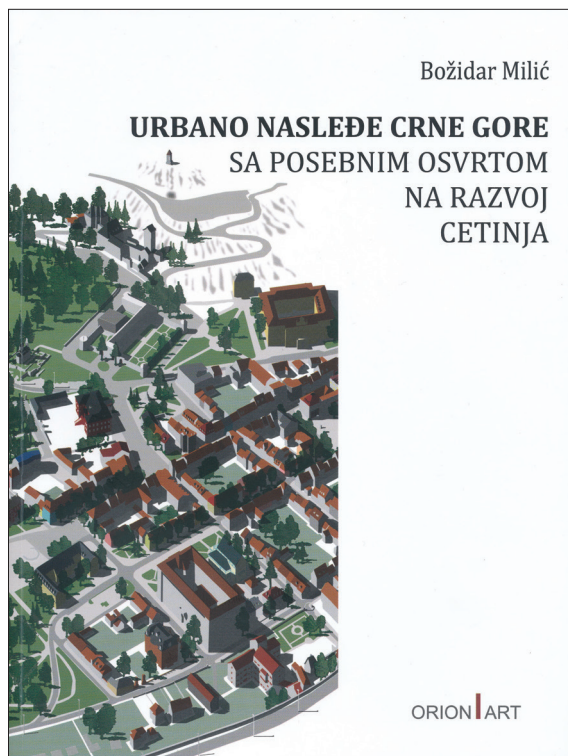
Иницијатива за публикавање ове књиге након двадесет пет година од када је написана, проистекла је сасвим случајно, у тренутку када смо се уверили да докторска дисертација проф. др Божидара Милића, одбрањена на Архитектонском факултету у Београду и припремљена за штампу 1988. год. под насловом *Прилог проучавању урбаног наслеђа Црне Горе у функцији развоја са посебним освртом на историјски развитак и развојне перспективе Цетиња*, у ствари никада није публикована.

Као плод дугогодишњег рада на докторској дисертацији, овај рукопис је незаобилазна литература за проучавање урбаног наслеђа градова Црне Горе, са посебним освртом на град Цетиње. У протеклом периоду, иако доступан само као необјављени докторски рад у специјализованим библиотекама, рукопис је послужио, како студентима и то често једино посредством предавања Божидара Милића, редовног професора на Грађевинском факултету у Подгорици, тако и професионалцима и истраживачима, као извор теоријског и практичног знања. Зато смо и сматрали да је потреба за његовим објављивањем више него очигледна.

Књига која је пред нама послужила као универзитетски уџбеник намењен студентима Архитектонског, Грађевинског и свих других сродних факултета, али и као незаобилазна литература намењена стручњацима, специјалистима и широј културној јавности, између осталог и као допринос бољем увиду у национално културно благо.

Захваљујемо се свима који су на различите начине пружили подршку у припремању књиге за штампу и њеном публикавању.

доц. др Марта Вукотић Лазар, историчар уметности

Ових дана изашла је из штампе књига *Урбано наслеђе Црне Горе са посебним освртом на развој Цетиња*, аутора проф. др Божидара Милића, у којој су пажљиво сабрана његова искуства о урбаном наслеђу Црне Горе, а Цетиња посебно. Проучавање овог наслеђа представља научно и стручно искуство за сва времена, које се преноси млађима као аманет и подстицај за нове креације. Кроз анализу урбаног наслеђа, на примјеру Цетиња, критичком мишљу афирмисаног научног ствараоца, професор Милић упозорава, опомиње и захтјева одговоран однос према урбаном наслеђу, како би се трајно сачували слојеви знања о времену његовог настајања, ауторским креацијама, институционалној организованости, материјалним могућностима и надасве средствима рада којима је ово наслеђе стварано. Они су за науку и струку златни отисци за познавање прошлости, критичко сагледавање

садашњости и задирање у будућност. Аутор, са правом, упозорава на потребу обнове и ревитализације оног урбаног наслеђа које је остало иза утицаја зуба времена, ратних разарања, вулканизма, сеизмичког хазарда, људског немара и неодговорних урбаниста, просторних планера и пројектаната. У томе он види велике вриједности и могућности за његову валоризацију, превасходно у културолошке и развојне сврхе.

Једно поглавље ове књиге посвећује карактеристикама априлског земљотреса 1979. год. (стр. 163-169) и посебно наглашава значај обнове и ревитализације урбаних језгара, која су током земљотреса испојила сву рањивост и претрпјела велика разарања. Сва поглавља ове књиге, а има их девет, квалитетно су структурирана и свако од њих има у себи уграђену просторну компоненету. Сва су она проткана међусобним везама и у њима је стално присутан мотив да урбано наслеђе, изражено кроз стара језгра и архитектонске форме, крије многе тајне и безброј изненађења, због чега је према њему неопходан суптилан однос свих сегмената друштва, посебно урбаних планера. Отуда се из ове књиге могу препознати поруке и поуке трајне вриједности.

Професор Милић у овој књизи обрађује природне географске факторе средине и услове локације, становништво као фактор у планирању и уређењу простора, а разматра и улогу државе у планирању, изградњи, одржавању, заштити и обезбјеђењу законодавне регулативе. На њеним страницама налазе се важне информације о пројектовању и изградњи репрезентативних здања, развоју школства, здравства, првим црногорским инжењерима и њиховом доприносу, као и о присуству страних инжењера и техничара који су боравили, планирали, пројектовали и градили на Цетињу. Књига садржи слике одабраних објеката и планске скице више локација, што јој даје посебан квалитет и пријемчивост.

Ову књигу препоручујем свим просторним и урбаним планерима, као и пројектантима, институцијама које се баве пројектовањем и планирањем, државним и локалним органима власти који координирају, дефинишу одлуке и програмске задатке, усвајају и спроводе просторне планове, као и стручњацима других профила и знатижељним читаоцима, поштоваоцима и љубитељима књиге.

проф. др Радован Бакић, просторни планер

Књига уваженог Божидара Милића представља риједак, значајан и надасве користан допринос упознавању сегмента наше прошлости који припада урбаном наслеђу, посебно оном које је током протеклих вијекова стварано на простору скупеног Цетињског поља. Због тога, желим да истакнем да се пред нама налази изузетно драгоцен, не само књига, и не само монографија, већ прије свега драгоцен документ који, између осталог, свиједочи о

уложеним напорима аутора да прикупи, систематизује и проучи доступну грађу која се односи на урбано наслеђе Црне Горе, посебно на онај њен дио који изучава историјски развој урбане агломерације Цетиња, а та грађа није мала. Довољно је осврнути се на приложу библиографију која броји 161 јединицу, као и на сам садржај књиге, па се лако може сазнати са којих је све аспеката сагледано и проучено урбано наслеђе Црне Горе и његове престонице – Цетиња.

Објављивањем резултата својих истраживања, уважени колега Милић се придружује оном заиста импозантном броју научника који су давно покушали да идентификују све постојеће вриједности Цетиња. Аутор наглашава да Цетиње заслужује да му се поклонити више пажње, у шта не треба сумњати, али та пажња мора бити заснована на пажљивом проучавању, на поштовању стручности и мора бити окренута трајним ријешењима. Све оно што би водило импровизацијама, парцијалним ријешењима, задовољењу тренутних потреба било би промашај, а тога је у протеклом периоду било и превише.

На крају, поред несумњивог значаја који ова књига као својеврсни документ има, она свједочи и о уложеном труду уваженог Божидара Милића да саопшти резултате својих проучавања, док само појављивање књиге са закашњењем од четврт вијека носи у себи поруку да за објављивање вриједне књиге никада није касно.

др Чедомир Марковић, археолог

У монографији *Урбано наслеђе Црне Горе са посебним освртом на развој Цетиња*, аутор проф. др Божидар Милић методолошки исправно и логичким редоследом објашњава генезу настанка градова и варошица на подручју данашње Црне Горе, са акцентом на Цетиње, град знамените прошлости, кроз одређене периоде.

Материја је обрађена исцрпно, конзистентно и без дигресија које су могле да оптерете суштину којом се аутор бавио. Систематичност у излагању материје пропраћена је добрим избором графичких прилога – мапа терена и планова урбанистичких фаза развоја са реализованом материјализацијом, архитектоником објеката у односу на простор и најзад са регулативама о уређењу простора.

Важност урбаног наслеђа Црне Горе сагледава се кроз *case study* урбаног развоја града Цетиња, односно заштићених културно-историјских цијелина и свих просторних и физичких промјена. Предмет истраживања је промена односа (спољних и планских) према наслијеђеном урбаном ткиву и могућностима ремоделације заштићене зоне и дефинисања нових регулаторних параметара.

Истакао бих поглавље о граду и човјеку гдје је стављен акценат на идентитет и посебност као знакове препознатљивости града сагледане кроз садржај, градске мотиве и сл.

Ова књига ће сигурно моћи да се користи као универзитетски уџбеник намјењен, прије свега, студентима основних и специјалистичких студија Архитектонског факултета, као и свим сродним факултетима на којима се проучавају просторно планирање, урбанизам и архитектура, али и као незаобилазна литература намјењена широј културној јавности, првенствено као допринос бољем увиду у национално културно благо Црне Горе.

проф. др Светислав Г. Поповић, архитекта

* * *

Радећи у појединим и за поједине градове Црне Горе и упознајући се ближе са њиховим урбаним градитељским наслеђем, наметнула ми се идеја да због својих вредности (просторних и амбијенталних), ови градићи заслужују изучавање свог наслеђа, јер многи од њих представљају феномен чији су хумани смисао, величина и идентитет битне одреднице за човјекова размишљања о граду другачијем од данашњег.

Наслеђа која су претходила данашњим градовима као да нас упозоравају да им се морамо окренути са више поштовања и да их због њихових значајних вриједности и садржаја треба укључити у савремене токове организације простора.

Цетиње је позорница на којој се одиграло неизмјерно богатство историјских догађаја, чинова и драма, мали град веома лијепе прошлости која својом урбаном и градитељском епохом чини аутентично језгро историје и културе. Због тога овај особени градитељски опус града испод Ловћена и његову скромну и амбијенталну вриједност ваљало је истраживати како би били приступачни и другима, са својим карактеристикама духовне и материјалне културе.

Иако је Цетиње на себе скретало пажњу већег броја истраживача и писаца који су својим дјелима описивали историјске и животне догађаје и судбинске мијене и из тога извлачили искуства и правила друштвеног и моралног значаја, у свему томе најмање је истраживан настанак града, његово урбано и градитељско налијеђе, које заправо представља значајну просторну структуру и искуство у нас.

У периоду од половине 19. вијека до Првог свијетског рата „најмања европска престоница“ стварала је град који се развијао на принципима најсавременијих европских метропола. То је период у коме је Цетиње остварило значајан друштвено-економски и институционални раст, трансформацију процеса уопште па и процеса урбанизације. То су биле основе и разлози што сам урбано и градитељско наслеђе Цетиња узео за истраживања са радном темом *Урбано наслеђе Црне Горе у функцији развоја са посебним освртом на историјски развитак и развојне перспективе Цетиња*.

У току израде студије, истраживања су показала да се Цетиње у свом вијековном постојању развијало на сасвим другим основама у односу на њему сусједне градове, те су у њему важила и другачија правила, па отуда његова аутентичност која је и условила наслов истраживачког рада. Цетиње указује да бит будућег планирања треба тражити у планирању мреже малих градова. Та чињеница, као и чињеница да је урбано наслеђе Цетиња углавном сачувано, још више истичу значај његове валоризације и детаљних анализа за даље проучавање.

проф. др Божидар Милић, архитекта